

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.922.1:316.3

DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2026.1.13>

Когут О. О.

доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології особистості та соціальних практик
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: 0000-0003-0116-2274

ПСИХОЛОГІЯ СЕКСУАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ
В СУЧАСНІЙ ПАРАДИГМІPSYCHOLOGY OF INDIVIDUAL SEXUALITY
IN THE MODERN PARADIGM

В епоху інформаційних технологій ми спостерігаємо зміну наукової парадигми в сфері розвитку сексуальної культури суспільства. Ці зміни сприяють як успішним тенденціям формування сексуальної самоідентичності молоді так і девіантним. Низький рівень культури сексуального розвитку сприяє некритичному ставленню молоді до секс-контенту в мережах інтернет, сексуальному насильству. Тож розвиток сексуальної частини самосвідомості, як частини здорової особистості є важливим психолого-педагогічним завданням в епоху сучасності. **Метою** статті є теоретичний аналіз та узагальнення суб'єкт-об'єктної взаємодії психології сексуальності особистості й сексуальної культури суспільства в різних наукових напрямках; виокремлення пошуково-освітніх критеріїв діагностики та розвитку культури сексуального розвитку особистості. **Методи дослідження:** теоретичний аналіз наукової літератури епохи сучасності на обрану для дослідження тему, критичний аналіз теми в розрізі ведучих психологічних напрямів, систематизація результатів дослідження та виокремлення критеріїв дослідження психології сексуальності особистості. **Результати:** У статті надано теоретичний аналіз проблеми формування культури сексуальності, зокрема сексуальної самоідентифікації особистості. Проаналізовано тему в аспекті різних напрямів дослідження. Виокремлено критерії дослідження та розвитку психології сексуальності особистості в сучасній парадигмі. **Висновки:** Критерії розвитку психології сексуальності особистості досліджено через призму співвідношення суб'єкт-об'єктної взаємодії, де суб'єктом є сексуальна самоідентифікація особистості, а об'єктом сексуальна культура соціума, з яким вона взаємодіє. Дана взаємодія видозмінюється в різних наукових концепціях. Тож простежується наступні форми взаємовпливу сексуальної культури соціума і сексуальної самоідентифікації особистості: детермінованість, синергетичність, діалогічність, духовність, семантичність, двосторонність і творчо-орієнтованість, метакогнітивність та самоконструювання реальності. На основі чого нами виокремлено критерії формування та діагностики сексуальної культури особистості: ціннісний, рефлексивний, духовний, психоаналітичний, інформаційний, емоційний, етичності та екзистенційної відповідальності, комунікативний, соціально-правовий, освітньо-педагогічний.

Ключові слова: психологія сексуальності, сексуальна самоідентифікація особистості, сексуальна культура соціума, критерії діагностики та формування психології сексуальності особистості.

In the era of information technology, we are observing a change in the scientific paradigm in the field of development of sexual culture of society. These changes contribute to both successful trends in the formation of sexual self-identity of young people and deviant ones. The low level of culture of sexual development contributes to the uncritical attitude of young people to sexual content on the Internet, sexual violence. Therefore, the development of the sexual part of self-awareness, as part of a healthy personality, is an important psychological and pedagogical task in the modern era. The purpose of the article is a theoretical analysis and generalization of the subject-object interaction of the psychology of individual sexuality and the sexual culture of society in various scientific directions; the identification of search and educational criteria for the diagnosis and development of the culture of individual sexual development. Research methods: theoretical analysis of the scientific literature of the modern era on the topic selected for research, critical analysis of the topic in the context of leading psychological directions, systematization of research results and identification of criteria for research into the psychology of individual sexuality. Results: The article provides a theoretical analysis of the problem of forming a culture of sexuality, in particular, sexual self-identification of an individual. The topic is analyzed in terms of various research directions. The criteria for research and development of the psychology of individual sexuality in the modern paradigm are identified. Conclusions: The criteria for the development of the psychology of individual sexuality are studied through the prism of the relationship of subject-object interaction, where the subject is the sexual self-identification of an individual, and the object is the sexual culture of the society with which it interacts. This interaction is modified in various scientific concepts. Therefore, the following forms of mutual influence of the sexual culture of society and the sexual self-identification of the individual are traced: determinism, synergy, dialogism, spirituality, semantics, two-sidedness and creative orientation, metacognition and self-construction of reality. Based on this, we have identified the criteria for the formation and diagnosis of the sexual culture of the individual: value-based, reflective, spiritual, psychoanalytic, informational, emotional, ethical and existential responsibility, communicative, socio-legal, educational and pedagogical.

Key words: psychology of sexuality, sexual self-identification of the individual, sexual culture of society, criteria for diagnosis and formation of the psychology of individual sexuality.

Вступ. Актуальність дослідження теми психології сексуальності обумовлена динамічними змінами переходу українського суспільства до постіндустріального інформаційно-комунікативного, що сприяли зміні світоглядної парадигми в різних сферах буття людини, зокрема й у сфері сексуальної самоідентифікації особистості [7]. Тема розвитку культури сексуальності в свою чергу народжує проблему пошуку психологічних критеріїв дослідження в епоху цифрового середовища [16]. Тож тема є затребуваною сьогодні в українському суспільстві і має підстави наукового дослідження сучасної парадигми сексуальності особистості.

Сьогодні в психології спостерігається зміна суб'єкта і об'єкта дослідження: якщо раніше фокус був на дослідженні загальних закономірностей поведінки та психічних процесів у людини як абстрактного суб'єкта, сьогодні значна увага приділяється конкретній, активній особистості, яка усвідомлено конструює власну модель сексуальної поведінки, самореалізує свою сексуальність у партнерських стосунках. Суб'єкт дослідження зсувається від «пасивного спостережуваного», який соромиться визнавати свою сексуальність, підкоряється культурі заборони на прояв власної сексуальності до активного учасника процесу сексуального розвитку, здатного до саморефлексії сексуальної частини власного Я, прийняття рішень щодо визнання власного права на свою сексуальність і творчої діяльності щодо розширення меж обізнаності в темі психології сексуальності. Це дозволяє вивчати не лише поведінкові реакції, а й внутрішні механізми формування сексуальної самоідентифікації, мотивації, прояву сексуальності, не порушуючи меж моральності особистості.

Об'єкт дослідження трансформується від сукупності психічних процесів або поведінкових проявів до індивідуальних стратегій прояву сексуальності, самореалізації сексуальної частини особистості та нарощування адаптивного інтелекту в сфері сексуального розвитку особистості [4; 5]. Дослідження цих процесів є особливо актуальним у сучасних умовах, коли людина стикається з соціально-психологічними викликами, кризами та необхідністю швидкої адаптації до змін. Отже, суб'єктом нашого дослідження є сексуальна складова особистості, а об'єктом – психологічна культура сексуального розвитку українського суспільства. **Мета дослідження:** теоретико-методологічний пошук критеріїв формування парадигми психології сексуальності особистості в епоху сучасності. **Методи дослідження:** теоретичний аналіз наукової літератури епохи сучасності на обрану для дослідження тему, критичний аналіз теми в розрізі ведучих психологічних напрямів, виокремлення критеріїв дослідження психології сексуальності особистості, систематизація результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо тему дослідження в розрізі наукових шкіл, які вивчали співвідношення сексуальності особистості та психологічної культури сексуального розвитку суспільства як у західній, так і в українській психології.

Якщо опиратися на методологічні принципи вітчизняного діяльнісного підходу, де суб'єкт сприймається як активний учасник психічних процесів, а об'єкт – як реальність, що формується в процесі взаємодії з суб'єктом, то слід обґрунтувати припущення про те, що формування сексуальної самоідентифікації особистості сприяє психологічній культурі розвитку суспільства. Освітня діяльність має бути спрямована на розвиток рефлексії, емоційного інтелекту та відповідальності, що перетворює сексуальність із біологічного імпульсу на культурно детерміновану діяльність; на навчання критичному аналізу медіаконтенту, що дозволяє особистості залишатися активним суб'єктом (а не об'єктом маніпуляцій) у цифровому середовищі, де формуються сучасні стандарти сексуальності. В освітній діяльності сексуальність слід розвивати як важливу психічну складову Я-концепції особистості, що формується в процесі цілеспрямованої соціальної взаємодії. Це забезпечує перехід від стихійного самовизначення до свідомого будівництва сексуальної самоідентичності. З огляду на вищезначене метою психології сексуального розвитку можна вважати сформовану сексуальну самоідентифікацію особистості, що здатна до конструювання життєвих стратегій подолання бар'єрів у сфері сексуального добробуту. В межах вищезначеного взаємодія суб'єкта та об'єкта визначає ціннісно-смісловий критерій формування сексуальності особистості в українській культурі.

Західна наука пройшла шлях від розгляду сексуальності як прихованої біологічної сили до розуміння її як соціального конструкту [6]. Для розкриття теми сексуальної культури в закладах освіти ЮНЕСКО і ВООЗ рекомендують застосовувати «концепцію комплексної сексуальної освіти», поєднуючи педагогічний, психологічний і правовий аспекти. Сексуальна освіта – це не лише біологічний аспект, а й про культуру згоди [19]. Розвиток сексуальної культури формує етичність у партнерських та близьких стосунках, сприяє зниженню сексуального насильства (World Health Organization (WHO)).

Якщо керуватися методологічними принципами Вільяма Джеймса (1842–1910), що розрізняв «я як суб'єкт» (I) і «я як об'єкт» (Me), що заклало основу розуміння самосвідомості, то вектор нашого дослідження буде зміщено на розвиток рефлексії сексуальності особистості.

З точки зору Жана Піаже (1896–1980), який у когнітивній психології розглядав суб'єкт як активного конструктора знання, а об'єкт – як навчальну реальність, що структурована через взаємодію з суб'єктом, то слід зазначити, що сексуальна самоідентифікація особистості є можливою лише у взаємодії з психологічною культурою суспільства, в якому вона проживає через культурно-національні норми моралі, цінності. Таким чином суб'єкт і об'єкт взаємодіють через соціокультурне середовище, що змінює психічні функції сексуальної самоідентифікації людини.

Якщо міркувати в рамках концепції Едвард Торндайка, Б. Скіннера – у біхевіористичних підходах

об'єкт (стимул) розглядався як фактор впливу на поведінку суб'єкта, що підкреслює зміщення акценту з внутрішніх психічних процесів на зовнішні взаємодії, то ми маємо концепцію авторитарного впливу суспільства на сексуальний розвиток людини. Все, що дозволено чи заборонено в психологічній культурі суспільства впливає на сексуальну самоідентифікацію особистості, стимулює її розвиток у потрібному для впливової структури напрямі. Так через рекламу формула «стимул-реакція» застосовується підтекст сексуальної привабливості товарів побуту, їжі, здійснюється мотивація до виконання певних суспільних обов'язків тощо.

Взаємодія суб'єкта з об'єктом аналізується через закономірності стимул-реакція (S-R). Отже, у біхевіоризмі суб'єкт і об'єкт чітко розділені: суб'єкт – пасивний носій поведінки, об'єкт – зовнішній стимул, що впливає на поведінку. Цей підхід забезпечує точне і вимірюване дослідження сексуальних поведінкових закономірностей, але ігнорує внутрішні психічні процеси, мотивацію та самореалізацію особистості. В межах критерія взаємовпливу сексуальної культури на сексуальну поведінку особистості даний напрям вказує на детермінований взаємовплив. Такий вплив має місце бути там, де нерозвинена культура діалогу і самосвідомості особистості.

В напрямі соціального конструктивізму (М. Фуко, Дж. Ганьон та В. Саймон) сексуальність не є чимось "природним", вона конструюється мовою, законами та медіа. Культура сексуального розвитку суспільства визначає, що ми вважаємо "нормою" або "девіацією". Сучасні дослідження також включають такий аспект, як правильне вживання термінології щодо вимірювання гендеру і сексуальності у вибірках досліджуваних [14].

У гуманістичній психології Карл Роджерс, Абрахам Маслоу суб'єкт розглядається як автономний, активний учасник розвитку, а об'єкт – життєві умови, що формують середовище самореалізації. Тож звідси виникає питання: які умови необхідно створювати в суспільстві для формування сексуальної самоідентифікації особистості? Сучасні українські дослідники зосереджують свою увагу на формуванні культури спілкування, що сприятиме формуванню статевої самоідентичності [2], на методах [5].

В межах основних положень психоаналітичних концепцій особлива увага приділяється несвідомому, тому сексуальна самоідентифікація розглядається не лише як усвідомлена частина особистості, а й як сукупність несвідомих психічних структур, що впливають на її сексуальну поведінку, мотивацію та сприйняття. Об'єкт у психоаналізі – це те, на що спрямовані психічні процеси суб'єкта, наприклад: внутрішні конфлікти та суперечності (Фройд); архетипічні образи та символи (Юнг); потреби та переживання, що формуються у взаємодії з іншими (Кляйн, Лакан). Об'єкт у психоаналізі часто має символічний характер: він не завжди відповідає реальному об'єкту зовнішнього світу, а відображає внутрішнє відчуття потреб, бажань і тривог суб'єкта. Тож, культурне середовище є простором проектування власних неу-

свідомлених бажань, імпульсів, проявів тощо. Тож, виокремимо критерій символічного віддзеркалення: психологічна культура суспільства є засобом формування сексуальної самоідентифікації людини; через інтерпретацію її образів психоаналітик може досліджувати структури несвідомого змісту сексуальних проблем, акцент робиться на внутрішній рефлексії, а не на зовнішніх вимірюваних характеристиках. З.Фройд заявив, що культура будується на обмеженні сексуальних потягів через механізми сублімації сексуальної енергії в творчо-культурне русло. Русійним розвитком культури є конфлікт між індивідуальним Лібідо людини та вимогами цивілізації.

Представники Франкфуртської школи неомарксизму (В. Райх, Г. Маркузе) розглядали психологічну культуру суспільства як інструмент придушення. Вільгельм Райх ввів поняття "сексуальної економіки". Він стверджував, що авторитарне суспільство пригнічує сексуальність, щоб сформувати підвладну особистість ("м'язовий панцир"). Тож, психологічне здоров'я особистості, на його думку, можливе лише за умови трансформації репресивної культури суспільства. У даному контексті сьогодні науковці приділяють увагу кібербулінгу в цифровому просторі [18].

Українська наука тривалий час перебувала під впливом радянського академізму, але з 90-х років почала активно розвивати власні вектори, фокусуючись на гуманістичних ціннісних аспектах. Сучасні українські дослідники розглядають сексуальність через призму духовності та культури інтимності. Г.С. Костюк та його школа досліджували становлення особистості через засвоєння культурних норм. Сексуальність тут розглядається не лише як фізіологія, а як частина загальної культури самовираження. С.Д. Максименко в аспекті генетичної психології розглядає сексуальність як ресурс розвитку особистості, де культура суспільства виступає середовищем для актуалізації внутрішнього потенціалу ("нуклеарна енергія"). Тож, звідси виділимо критерій духовності, культури інтимності та ресурсності.

Дослідження в українській гендерній та сексологічній психології сексуальної культури (Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді) включає питання психології статі та сексуальності, акцентуючи на тому, що низька психологічна культура суспільства (табу, міфи) веде до деформації сексуального розвитку молоді. Оксана Кікінежді фокусується на формуванні гендерної культури. Вона доводить, що гармонійна сексуальність можлива лише за умови подолання патріархальних стереотипів у суспільстві.

У екзистенціальній психології суб'єкт розглядається як свідомий, вільний і відповідальний носій власного існування, що має екзистенційну свободу, тобто здатність робити вибір, визначати сенс свого життя і нести відповідальність за наслідки. З огляду на це його сексуальна самоідентифікація це продукт процесу самопізнання, самостворення. Соціальна психологічна сексуальна культура вміщає ситуації, події, соціальні та життєві обставини, які стають умовами розвитку сексуальної самоідентичності

суб'єкта через символічне та смислове значення, оскільки сприймається через призму суб'єктивного досвіду особистості. Психологічна сексуальна культура суспільства не визначає поведінку суб'єкта однозначно; радше служить контекстом для прояву свободи вибору та переживання сенсу.

Тож, критерієм дослідження та формування сексуальності особистості в екзистенційному напрямі є динамічність і смислорієнтованість: суб'єкт як людина, яка створює свою власну сексуальну самоідентифікацію, надає значення об'єкту – психологічній сексуальній культурі суспільства, інтерпретує її через власний досвід і цінності. Суб'єкт активний у процесі взаємодії: об'єкт є середовищем для реалізації свободи і пошуку сенсу, а суб'єкт визначає, як він вплине на його життєвий шлях. Критерій етичності та екзистенційної відповідальності: суб'єкт завжди несе відповідальність за свої рішення щодо об'єкта. У даному контексті досліджують як зняти тривожність та сформувані відповідальність школярів у сфері сексуального розвитку [12].

У екзистенціальній парадигмі співвідношення суб'єкта і об'єкта не детерміноване зовнішніми законами, а побудоване через свідомий вибір, смислоутворення та особистісну відповідальність. Тож власний розвиток сексуальної самоідентичності людини залежить від семантичного контексту, який вона набуває, взаємодіючи з психосексуальною культурою суспільства.

З огляду на вищезначене, слід зробити висновки про те, що дослідження співвідношення індивідуальної сексуальності та загальної психологічної культури є однією з найскладніших тем у психології, оскільки вона знаходиться на стику біології, особистісних смислів та соціокультурних норм. Сьогодні і на Заході, і в Україні дослідження зміщуються в бік сексуальної суб'єктності. Психологічна культура суспільства тепер оцінюється за рівнем сексуальної освіченості (SexEd) та здатністю забезпечити безпечне середовище для розвитку індивідуальності. Сексуальність особистості не існує у вакуумі. Вона є "відзеркаленням" психологічної культури суспільства: чим менше в культурі страху та стигми, тим більше можливостей у особистості для формування здорової, інтегрованої сексуальної самоідентичності.

У гуманістичній психології співвідношення суб'єкта і об'єкта дослідження має особливий характер, який акцентує активну, саморозвивальну природу людини. Суб'єкт розглядається як повністю функціонуюча людина (К. Роджерс), тобто така, що здатна до гнучкого, творчого життя і адаптації до нових ролей та досвіду. Об'єкт розглядається не як детермінуючий фактор, а як ресурс або контекст для розвитку і самореалізації суб'єкта. Важливо, що об'єкт часто набуває суб'єктивного, смислового значення для суб'єкта: він оцінюється через призму індивідуальних цінностей і потенціалу розвитку. Тож, критерієм дослідження і розвитку психології сексуальності особистості в гуманістичному підході є: двосторонність і творчо-орієнтованість; суб'єкт

активно взаємодіє з об'єктом, використовуючи його як джерело розвитку та самореалізації. Спрямованість на ріст: об'єкт служить полем для прояву творчості, мотивації, інтересів і життєтворчої активності. Суб'єктивне значення об'єкта: оцінка об'єкта визначається внутрішнім потенціалом суб'єкта, його цінностями та актуальними потребами.

У квантовій психології психологічна сексуальна культура суспільства розглядається як потенційна реальність, вона не існує ізольовано, а лише через взаємодію з людиною, яка сексуально динамічно розвивається і їх взаєморозвиток утворює єдину систему, де зміни у свідомості суб'єкта впливають на прояв об'єкта і навпаки. Співвідношення суб'єкта і об'єкта нелінійне, взаємозалежне і творчо конструює, що підкреслює динамічну, непередбачувану та потенційну природу психічних процесів. Тож, виділяємо критерій синергічності та смислового конструювання формування психології сексуальності людини та культури суспільства. Квантовий напрям досліджує як сексуальність як частина людської самосвідомості функціонує за принципами квантової взаємозалежності [22], як формуються єдине поле взаєморозвитку у інтимних стосунках [15], динамічної системи [20].

У когнітивній психології сексуальна самоідентифікація особистості може бути представлена моделлю сексуальної поведінки, сформованою на конструктах власного самоусвідомлення себе у сфері сексуальної самореалізації. Суб'єкт формування сексуальної самоідентифікації активно конструює знання, спираючись на попередній досвід і когнітивні схеми, які існують в психологічній сексуальній культурі суспільства. При цьому він розвиває свою рефлексію, може аналізувати власні когнітивні процеси (метакогніції). Отримана в суспільстві інформація змінює когнітивні структури суб'єкта, що сексуально розвивається, а оновлені структури впливають на подальше сприйняття об'єкта. Співвідношення між ними інтерактивне і конструктивне: суб'єкт не лише відображає об'єкт, а створює його образ у свідомості, формуючи власну інтерпретацію реальності. Тож, в контексті когнітивної психології ми досліджуємо сексуальний Я-образ особистості, що має свої конструктивні складові, які можна формувати, добудовувати через власні інтерпретації сексуального досвіду. Тож, виокремлюємо критерій метакогнітивності та самоконструювання сексуальної самоідентифікації. Когнітивний аспект досліджує як формується сексуальна культура через сценарні форми поведінки, як людина інтерпретує сексуальну інформацію, як формуються установки та когнітивні викривлення [21]. Як гендерні схеми впливають на сприйняття згоди та меж у сексуальній культурі [13]. Як когнітивні викривлення та автоматичні думки стають бар'єрами для здорового сексуального життя [17]. Як когнітивні установки сприяють сексуальному здоров'ю [17].

У діалогічній парадигмі взаємодія партнерів через діалог сприяє формуванню сексуальної самоідентичності кожного з них і вона має певну дина-

міку, може вдосконалюватися. Пізнання своєї сексуальності, розвиток і самореалізація можливі лише у взаємному спілкуванні, а не в ізоляції: “Я” пізнає себе через Іншого. Пізнання своєї сексуальності – це взаємне відображення, співзвуччя і співтворення. У процесі діалогу змінюються обидві сторони – суб’єкт не залишається тим самим після зустрічі з Іншим. У діалогічній парадигмі: сексуальна самоідентифікація особистості формується через співтворення смислів у спілкуванні, де носієм психологічної сексуальної культури суспільства є інший суб’єкт, текст або подія, з якою вступають у діалог, дотримуючись принципу взаємтворення. Отже, слід виокремити критерії відносин між партнерами – взаємопізнання, співбуття і смислотворення. Через діалог формується критичне мислення в формуванні ефективної сексуальної освіти [8]. Важливою темою є вміння розуміти та захищати свої кордони [10].

Висновки. Тож, критерії розвитку психології сексуальності особистості досліджено через призму співвідношення суб’єкт-об’єктної взаємодії, де суб’єктом є сексуальна самоідентифікація особистості, а об’єктом сексуальна культура соціума, з яким вона взаємодіє. Дана взаємодія видозмінюється в різних наукових концепціях, простежується наступні форми взаємовпливу сексуальної культури соціума і сексуальної самоідентифікації особистості: детермінованість, синергетичність, діалогічність, духовність, семантичність, двосторонність і творчо-орієнтованість, метакогнітивність та самоконструювання реальності. На основі вищезначеного можна виділити три вектори сучасної парадигми. Діалогічність (Ballester-Arnal, Burton): Сексуальність як безперервна комунікація та процес

переговорів про згоду, а не набір сталих сценаріїв. Цифрова екосистема (Symeonides, Кікінежді): Інтеграція інтимності в онлайн-простір вимагає нових етико-психологічних критеріїв статевого виховання. Квантово-реляційний підхід (Wendt, O’Hara): Розгляд ідентичності як нелінійної структури, що залежить від взаємозв’язків (relationality), а не лише від внутрішніх біологічних чинників.

На основі дослідження нами виокремлено критерії формування та діагностики сексуальної культури особистості. Ціннісний: формування культури згоди, поваги, кордонів особистості тощо. Рефлексивний: нарощування самосвідомості особистості у сфері сексуального розвитку. Духовний: розвиток культури самовираження сексуальності, інтимності та ресурсності. Символічного відзеркалення: через інтерпретацію образів культури психоаналітик може досліджувати структури несвідомого змісту сексуальних проблем. Інформаційний: психоедукація щодо достовірності знань про репродуктивне здоров’я, контрацепцію, безпеку в інтернеті. Емоційний: розвиток емоційного інтелекту, здатності розпізнавати почуття, потреби свої та партнера. Етичності та екзистенційної відповідальності: формування відповідальності особистості за свої рішення щодо сексуального розвитку через набуття семантичного контексту. Комунікативний: вміння говорити відкрито про складні теми. Соціально-правовий: вміння мислити критично, не піддаватися зовнішньому впливу, щоб не стати жертвою сексуального насильства. Освітньо-педагогічний: навчання корисним навичкам розвитку сексуальної культури в освітянському середовищі, вміння вести діалог на чутливі теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Особистість у сьайві духовності : монографія. Київ – Чернівці : Букрек, 2021. 244 с. Посилання на PDF: lib.iitta.gov.ua
2. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія та психологія сексуальності : навч. посіб. Київ : Кондор, 2022. 416 с.
3. Кікінежді О. М., Канонір А. С. Етико-психологічні засади статевого виховання учнівської молоді в умовах цифровізації освіти. *Актуальні проблеми психології*. 2022. Т. 14, Вип. 25. С. 112–125.
4. Кононенко А. О. Психологія сексуальності: Теоретико-методологічні засади дослідження. Одеса : Фенікс, 2021. 320 с.
5. Кононенко А. О. Сучасні підходи до вивчення проблеми сексуальності. *Психологія та соціальна робота*. 2021. Вип. 1(53). С. 45–58. URL: <http://psysocwork.onu.edu.ua/article/view/241350>
6. APA resolution on sexual orientation change efforts / American Psychological Association. 2021. URL: <https://www.apa.org/about/policy/resolution-sexual-orientation-change-efforts.pdf> (дата звернення: 09.03.2026).
7. APA handbook of sexuality and psychology: Vol. 1. Person-based approaches / ed. by L. M. Diamond, P. J. Kleinplatz. American Psychological Association, 2021. 532 p.
8. Ballester-Arnal R., Gil-Llario M. D. The dialogic approach in sexual health: Communication as a tool for empowerment. Springer Nature, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-24352-3>
9. Briefing note: School-based comprehensive sexuality education as a tool to prevent sexual violence / World Health Organization (WHO). WHO Regional Office for Europe, 2023.
10. Burton A. L., Jozkowski K. N. The role of communication and dialogue in sexual consent: A longitudinal study of young adults. *The Journal of Sex Research*. 2024. Vol. 61, No. 2. P. 145–160.
11. Dialogue and sexuality in the classroom: International perspectives on sensitive topics / ed. by F. Sahlström, M. Tanner. Routledge, 2025. 280 p.
12. Goldfarb E. S., Lieberman L. D. Three decades of research: The evidence for the importance of comprehensive sexuality education in schools. *Journal of Adolescent Health*. 2024. Vol. 74, No. 1. P. 12–24. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2023.09.002>
13. Graf A. S., Doan L. Cognitive representations of sexual consent: The role of gender schemas and situational cues. *Journal of Social Psychology*. 2022. Vol. 162, No. 4. P. 482–498.
14. Guidelines for psychologists working with gender, sexuality and relationship diversity / British Psychological Society. BPS Practice Board, 2024. 48 p.

15. O'Hara K., Tuszynski J. A. The quantum self: Relationality and the new psychology of human connection. World Scientific, 2023. 248 p.
16. Sexuality 3.0: Advances and studies on gender fluidity, sexual identity, and technology / Frontiers in Psychology. Frontiers Media SA, 2024. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.18194>
17. Pascoal P. M., Nobre P. J. Sexual mindsets and well-being: A cognitive approach to intimacy. Oxford University Press, 2024. 312 p.
18. Symeonides R., Childs K. Digital intimacy and sexual culture in schools: A guide for educators. Routledge, 2025. 214 p.
19. The case for comprehensive sexuality education: Promoting sexual and reproductive health and rights in schools / UNESCO. UNESCO Publishing, 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377841>
20. Vaughan C., Holmes J. Non-linear dynamics in sexual identity development: Beyond binary structures. Routledge, 2024. 204 p.
21. Wiederman M. W. The psychology of sexual scripts: Cognitive structures and social interactions. 2nd ed. Routledge, 2023. 196 p.
22. Wendt A. Quantum mind and social science: Unifying physical and social ontology. Cambridge University Press, 2021. 366 p.

Дата першого надходження статті до видання: 13.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.04.2026